FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT CARL OTTO LENZ

föredraget den 6 juli 1995 *

A — Inledning

1. Albert Merckx och Patrick Neuhuys var anställda som bilförsäljare i bolaget Anfo Motors SA (nedan kallat "Anfo Motors"). Sedan 1985 var Anfo Motors ensamrättsåterförsäljare för SA Ford Motors Company Belgium (nedan kallat "Ford") för försäljningen av bilar i ett särskilt förortsområde i Bryssel. Ford var dessutom huvudaktieägare i Anfo Motors.

2. Genom skrivelse av den 8 oktober 1987 informerade Anfo Motors Albert Merckx och Patrick Neuhuys om att verksamheten skulle upphöra den 31 december 1987 och att Ford från och med den 1 november 1987, i det område som hittills täckts av Anfo Motors [1], skulle arbeta med en oberoende återförsäljare, SA Novarobel (nedan kallad "Novarobel").

I dessa skrivelser anförde Anfo Motors bland annat följande förklaringar:

"Under våra diskussioner har Novarobel accepterat att överta vissa bestämda befattningar. Bestämmelserna i kollektivavtal 32a är tillämpliga på arbetstagare som innehar dessa befattningar. I enlighet med dessa bestämmelser förflyttas de således till Novarobel från och med den 1 november 1987.

Ni förflyttas från och med den dagen och behåller Er befattning, Er anställningstid samt övriga avtalsenliga rättigheter."

3. Såsom framgår av beslutet om hänskjutande innebär det ovan nämnda kollektivavtalet 32a att rådets direktiv 77/187 EEG av den 14 februari 1977 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om skydd för arbetstagares rättigheter vid överlåtelse av företag, verksamheter eller delar av verksamheter [2] (nedan kallat "direktivet") införlivas med belgisk rätt.

* Originalspråk: tyska.

1 — Som framgår av akten handlar det om flera kommuner i Bryssels storstadsområde.

2 — EGT nr L 61, s. 26.

4. Genom brev av den 27 oktober 1987 meddelade Albert Merckx och Patrick Neuhuys Anfo Motors att de vägrade att förflyttas till Novarobel. De gjorde i dessa brev gällande att Anfo Motors inte kunde tvinga dem "att arbeta i en annan firma, på ett annat ställe och under andra arbetsvillkor och utan minsta garanti vad gäller bibehållande av kundkrets och uppnående av försäljningssiffror". De ansåg att Anfo Motors beslut utgjorde en ensidig uppsägning av kollektivavtalet och krävde skadestånd för kontraktsbrott, samt vissa andra belopp.

5. Genom skrivelse av den 30 oktober och den 2 november 1987 bekräftade Anfo Motors sin ståndpunkt, enligt vilken Albert Merckx och Patrick Neuhuys skulle fortsätta sitt arbete för Novarobels räkning från och med den 1 november 1987, "med fullständigt bibehållande av alla de rättigheter och förmåner som förvärvats hos Anfo Motors". Anfo Motors preciserade att bolaget garanterade att Novarobel skulle iaktta dessa förpliktelser under två år. Utöver detta påpekades att de fackliga organisationerna den 30 oktober 1987 undertecknade ett kollektivavtal som erkänner tillämpningen av kollektivavtal 32a och därmed giltigheten av förflyttningarna.

6. Albert Merckx och Patrick Neuhuys vägrade att arbeta för Novarobels räkning och väckte talan vid Tribunal du travail de Bruxelles i syfte att bland annat erhålla skadestånd. Talan var inledningsvis riktad mot Anfo Motors och därefter mot Ford som hade övertagit processen, då Anfo Motors under tiden hade trätt i likvidation. Talan ogillades genom dom av den 20 juli 1990, vilken käranden överklagade till Cour du travail de Bruxelles.

7. Cour du travail de Bruxelles anser att ett förhandsavgörande från domstolen är nödvändigt för att den skall kunna avgöra de tvister som har anhängiggjorts. I beslutet om hänskjutande påpekar Cour du travail de Bruxelles att ensamrättsåterförsäljaravtalet för bilar av märket Ford i området i fråga har anförtrotts Novarobel från och med den 15 oktober 1987. Enligt den nationella domstolen har Anfo Motors sagt upp mer än tre fjärdedelar av sin personal, vilket innebär att endast tre mekaniker, en försäljningsdirektör, fem försäljare, en butikschef, två lagerarbetare, en anställd inom planering och en anställd inom leverans var i tjänst i slutet av oktober månad. Denna personal som kvarstår i tjänst hos Anfo Motors (däribland Albert Merckx och Patrick Neuhuys) har blivit ombedd att arbeta för Novarobels räkning från och med början av november 1987.

8. Den nationella domstolen hänvisar för övrigt till en överenskommelse kallad "Convention et garantie" av den 15 oktober 1987, som har ingåtts mellan Novarobel och Ford och som Ford skulle ha ingivit. Där framläggs bland annat att "Ford har beslutat att avsluta verksamheten i filialen Anfo Motors ... och att anförtro detta företags återförsäljare till Novarobel från och med den 15 oktober 1987; Novarobel är villigt att överta vissa av de befattningar som har utövats i Anfo Motors inom ramen för kollektivavtal

32a, i utbyte mot vissa garantier från Fords sida ...". Enligt vad den nationella domstolen har fastställt är det likväl Anfo Motors självt som har beslutat att avsluta sin verksamhet.

9. Den nationella domstolen kan inte se vilka tillgångar som Anfo Motors har kunnat överföra till Novarobel. Domstolen anser att det inte ens är fastslaget att Anfo Motors har överfört sitt kundregister.

10. Cour du travail de Bruxelles ber följaktligen domstolen att meddela ett förhandsavgörande angående följande fråga:

"Föreligger det en företagsöverlåtelse enligt direktiv 77/187 av den 14 februari 1977, när ett företag, som har beslutat att upphöra med sin verksamhet per den 31 december 1987 och som sagt upp den största delen av sin personal, så att endast 14 personer av fler än 60 personer fortfarande är anställda, beslutar att dessa 14 personer med bibehållna förvärvade rättigheter skall arbeta från och med den 1 november 1987 i ett företag som inte har ingått något avtal med det förstnämnda företaget, men som från den 15 oktober 1987 innehar det återförsäljaravtal som tidigare innehades av det förstnämnda företaget, även då detta företag inte har överfört några tillgångar till det andra företaget?"

B — Ställningstagande

11. Den nationella domstolen vill veta om det i föreliggande fall, med hänsyn till de omständigheter som har beskrivits i frågan som ställs i begäran om förhandsavgörande, föreligger en företagsöverlåtelse i direktivets mening. Enligt artikel 1.1 i direktivet skall det "tillämpas vid överlåtelse av ett företag, en verksamhet eller del av en verksamhet till en annan arbetsgivare genom lagenlig överlåtelse eller fusion". Enligt artikel 3.1 i direktivet gäller i sådana fall att överlåtarens rättigheter och skyldigheter på grund av ett anställningsavtal eller ett anställningsförhållande som gäller vid tidpunkten för överlåtelsen skall till följd av sådan överlåtelse övergå på förvärvaren. Det framgår av beslutet om hänskjutande att den nationella domstolen finner direktivets tillämplighet tveksam, och detta i huvudsak av två anledningar. Å ena sidan frågar sig Cour du travail de Bruxelles om det faktiskt föreligger en företagsöverlåtelse i detta fall. Å andra sidan uppkommer frågan om en sådan överlåtelse är en "lagenlig överlåtelse" i direktivets mening.

Företagsöverlåtelse

12. Kärandena i målet vid den nationella domstolen anser att det inte har skett någon överlåtelse av företag, verksamhet eller del av verksamhet i föreliggande fall. En sådan överlåtelse skulle innebära en åtminstone delvis bibehållen struktur eller organisation i det berörda företaget. Anfo Motors har dock avslutat sin verksamhet och sagt upp merparten av sin personal. Det som återstod av

företaget har likviderats. Det rörde sig således inte om en företagsöverlåtelse, utan om en likvidation. Denna har utförts oberoende av återförsäljaravtalet mellan Ford och Novarobel. Det har därför ingen betydelse att Novarobel driver samma verksamhet som tidigare drevs av Anfo Motors, eftersom det är självklart att varje återförsäljare för Ford utövar en liknande verksamhet. För övrigt har inte ens företagets namn, Anfo Motors, överförts till den nye återförsäljaren.

13. Alla övriga parter som har deltagit i processen i detta mål, det vill säga Ford, Förenade kungarikets regering och kommissionen, har motsatt uppfattning. Dessa anser att överlåtelse i den mening som avses i direktivet föreligger, eller åtminstone kan föreligga, trots de omständigheter som har framställts av den nationella domstolen. Jag delar denna uppfattning.

14. För att tolka bestämmelserna i direktivet är det lämpligt att utgå från det mål som eftersträvas med dessa bestämmelser. Som framgår av övervägandena i direktivet, avser detta "skydd för arbetstagarna vid byte av arbetsgivare" samt att främja tillnärmningen av lagstiftning i medlemsstaterna på detta område "samtidigt som det sker en fortlöpande förbättring i enlighet med artikel 117 i fördraget", med vilken målet är att förbättra arbetstagarnas arbetsvillkor och levnadsstandard. [3] Såsom domstolen har förklarat, är direktivets mål "att *så långt som möjligt* säkerställa skyddet för arbetstagarnas rättigheter vid byte av arbetsgivare, genom att göra det möjligt för dem att behålla sin tjänst hos den nye arbetsgivaren på samma villkor som de som gällde hos överlåtaren". [4]

15. Det ligger alltså i intresset av att skydda arbetstagaren att ge uttrycket "överlåtelse av företag, verksamhet eller del av verksamhet" en extensiv tolkning. Det gäller även i detta fall. Ifrågavarande fall uppvisar dock det särdraget att de berörda arbetstagarna inte framställer någon begäran som skulle innebära att en överlåtelse i direktivets mening föreligger, utan tvärtom bestrider att en sådan överlåtelse skulle ha skett. Tolkningen av bestämmelserna i direktivet kan dock inte variera enligt de direkt berörda arbetstagarnas anspråk, utan måste följa generellt tillämpliga principer.

16. Detta synsätt är helt och hållet förenligt med de arbetstagares intresse som inte ämnar arbeta för övertagaren av det företag de hittills varit anställda i. Såsom domstolen redan har förklarat, finns inte "något hinder för att en arbetstagare bestämmer sig för att motsätta sig ett övertagande av hans kontrakt eller hans arbetsrelation och att sålunda inte åtnjuta det skydd som direktivet ger". I annat fall skulle man äventyra arbetstagarens grundläggande rättigheter att "ha friheten att

3 — Det andra och det femte övervägandet i direktivet.

4 — Dom av den 17 december 1987, Ny Mølle Kro (287/86, Rec. s. 5465, punkt 12) (min kursivering).

välja sin arbetsgivare och inte vara tvungen att arbeta för en arbetsgivare som han inte själv har valt". [5]

Förenade kungarikets regering påpekar, med all rätt, att det i detta fall skulle kunna vara så att Albert Merckx och Patrick Neuhuys faktiskt har utövat denna rätt att motsätta sig. Särskilt skulle utformningen av de brev som kärandena i målet vid den nationella domstolen sände den 27 oktober 1987 till Anfo Motors kunna tala för ett sådant antagande. [6] Det åligger naturligtvis den nationella domstolen att avgöra denna fråga. Inom ramen för sin analys bör den nationella domstolen beakta att medlemsstaterna enligt direktivet inte är skyldiga att anta att avtalet eller arbetsrelationen kvarstår med överlåtaren, försåvitt arbetstagaren bestämmer sig för att inte fullfölja avtalet eller arbetsrelationen med övertagaren. De kan även ange att anställningsavtalet i ett sådant fall skall anses vara uppsagt, alternativt att arbetsrelationen skall anses vara uppsagd, antingen på arbetstagarens eller på arbetsgivarens initiativ. [7]

17. Enligt domstolens rättspraxis är det avgörande kriteriet för att fastställa förekomsten av en överlåtelse i direktivets mening att veta "om enheten i fråga behåller sin identitet", vilket följer av bland annat "den omständigheten att den nye företagsledaren verkligen fortsätter att driva enheten eller återupptar driften av den, med samma ekonomiska verksamhet eller liknande". [8] För att fastställa om detta villkor är uppfyllt, skall man enligt domstolens fasta rättspraxis

"beakta helheten av de faktiska omständigheter som kännetecknar transaktionen, bland annat vilken typ av företag eller verksamhet det är fråga om, huruvida det skett en överlåtelse av materiella tillgångar, såsom exempelvis byggnader eller lösöre, värdet på de immateriella tillgångarna vid tidpunkten för överlåtelsen, huruvida den nya innehavaren har övertagit största delen av arbetsstyrkan, om kundkretsen överförs samt i vilken utsträckning verksamheten före och efter överlåtelsen är densamma och hur länge denna verksamhet eventuellt har legat nere. Alla dessa omständigheter utgör emellertid endast enskilda delar i en samlad bedömning som

5 — Dom av den 16 december 1992, Katsikas m. fl. (C-132/92, C-138/91 och C-139/91, Rec. s. I-6577, punkterna 32 och 33).

6 — Se ovan punkt 4.

7 — Se den i fotnot 5 nämnda domen i målet Katsikas m. fl., punkterna 35 och 36. Under det muntliga förfarandet vid domstolen framförde kommissionen den lösning som föreskrivs i belgisk lagstiftning i ett sådant fall. För fullständighetens skull skall det påpekas att i domen av den 5 maj 1988 i målet Berg och Busschers (144/87 och 145/87, Rec. s. 2559) uttalade domstolen en antydan om att arbetstagarna enligt direktivet *inte* har rätt att motsätta sig ett övertagande av deras kontrakt eller arbetsrelation (loc. sit. punkt 14). Den synpunkt som försvarades av kommissionen i målet Katsikas m. fl., såsom den är framställd i förhandlingsrapporten (Rec. 1992, s. I-6582 och följande), visar att en sådan tolkning inte var helt otänkbar. Det åligger i förekommande fall den nationella domstolen att avgöra om den osäkerhet som härigenom eventuellt kännetecknade rättsläget skall få några konsekvenser för bedömningen av det föreliggande fallet. Denna osäkerhet har i alla händelser undanröjts genom domen i målet Katsikas m. fl.

8 — Dom av den 18 mars 1986, Spijkers (24/85, Rec. s. 1119, punkterna 11 och 13). Se likaså den i fotnot 4 nämnda domen i målet Ny Mølle Kro, punkt 18, dom av den 15 juni 1988, Bork International m. fl. (101/87, Rec. s. 3057, punkt 14), av den 19 maj 1992, Redmond Stichting C-29/91, Rec. s. I-3189, punkt 23), av den 12 november 1992, Watson Rask och Christensen (C-209/91, Rec. s. I-5755, punkt 19), av den 14 april 1994, Schmidt (C-392/92, Rec. s. I-1311, punkt 17). I kommissionens förslag av den 8 september 1994 till det direktiv som var avsett att ersätta direktiv 77/187 (EGT nr C 274, s. 10) är överlåtelse i direktivets mening följaktligen definierad i artikel 1.1 andra stycket som en "överlåtelse av en ekonomisk enhet som behåller sin identitet".

skall företas och de skall därför inte bedömas var för sig". [9]

18. Det framgår vidare av domstolens rättspraxis att de bedömningar i sak som måste göras i syfte att utröna förekomsten av en överlåtelse i den angivna bemärkelsen faller under den nationella domstolens behörighet, med beaktande av de tolkningsfakta som jag specificerat ovan. [10] Detta verkar rimligt, eftersom den nationella domstolen är bäst lämpad att bedöma betydelsen av de föreliggande omständigheterna. [11] Domstolen verkar först ha tagit avstånd från en sådan linje i domen i målet Schmidt, där domstolen uttalade att "en situation som den som beskrivs i beslutet om hänskjutande" täcks av direktivets tillämpningsområde. [12] Jag anser dock, att även om domstolen vid behov kan göra ett sådant konstaterande i undantagsfall, bör den generella regeln vara att bedömningen av omständigheterna i ett visst fall skall vara förbehållen den nationella domstolen. [13] Detta gäller speciellt när den nationella domstolen (som i detta fall) ännu inte har haft tillfälle eller anledning att uttala sig beträffande de samlade faktiska omständigheterna i det ifrågavarande fallet.

19. Domstolen bör således i detta fall begränsa sig till att klargöra den mer generella frågan om en överlåtelse i direktivets mening över huvud taget *kan* föreligga under de omständigheter som har beskrivits av den nationella domstolen. Jag anser att denna fråga skall besvaras jakande. Det framstår nämligen som om inte någon av de omständigheter som har åberopats av den nationella domstolen skulle kunna utesluta direktivets tillämplighet.

20. Det har i detta avseende ingen betydelse att Anfo Motors har avslutat sin verksamhet den 31 december 1987 och därefter trätt i likvidation. Vid överlåtelse i direktivets mening har den som fram till dess varit ägare till företaget, verksamheten eller en del av verksamheten alltid rätt att besluta att verksamheten helt och slutgiltigt skall upphöra. Ett sådant beslut kan naturligtvis fattas före överföringen och med denna i anblick. Det är med all sannolikhet detta som hänt i förevarande fall, vilket bekräftas av de ovan nämnda skrivelserna som Anfo Motors skickat till Albert Merckx och Patrick Neuhuys. [14] Såsom framgår av rättspraxis är direktivet emellertid inte tillämpligt då det rör sig om överlåtelse av ett företag som försatts i konkurs. [15] Ett sådant antagande har dock ingen betydelse för ifrågavarande fall.

21. Det är däremot av betydelse att Anfo Motors har sagt upp större delen av sin

9 — Den i fotnot 8 nämnda domen i målet Spijkers, punkt 13. Se likaså ovannämnda domar i målen Redmond Stichting, punkt 24, och Watson Rask och Christensen, punkt 20. Se även ovannämnda domar i målen Ny Mølle Kro, punkt 19, och Bork International m. fl., punkt 15.

10 — Den i fotnot 8 nämnda domen i målet Spijkers, punkt 14. Se likaså ovannämnda domar i målen Ny Mølle Kro, punkt 21, Bork International m. fl., punkt 19, och Redmond Stichting, punkt 25.

11 — Såsom generaladvokat Van Gerven på goda grunder påpekat i sitt förslag till avgörande i det ovan nämnda målet Watson Rask och Christensen (Rec. s. I-5766, och särskilt s. I-5769).

12 — Den i fotnot 8 nämnda domen i målet Schmidt, punkt 20.

13 — Generaladvokat Van Gerven uttalade sig på liknande sätt även i sitt förslag till avgörande i det ovan nämnda målet Schmidt (Rec. 1994, s. I-1313, och särskilt s. I-1319).

14 — Se ovan punkterna 2 och 5.

15 — Dom av den 7 februari 1985, Botzen m. fl. (186/83, Rec. s. 519).

personal och endast behållit 14 anställda av totalt över 60 anställda, vilka sedermera ombetts att arbeta för Novarobels räkning. Det förhållandet att endast omkring en fjärdedel av de anställda hos Anfo Motors skulle fortsätta att arbeta hos den nye återförsäljaren utesluter inte alls att det föreligger en överlåtelse i direktivets mening. Flera av de parter som deltagit i det förevarande målet vid domstolen har i detta hänseende, på goda grunder, hänvisat till artikel 4.1 i direktivet. Med stöd av denna bestämmelse utgör inte överlåtelsen i sig ett skäl för uppsägning, vare sig för överlåtaren eller förvärvaren. Samtidigt föreskrivs emellertid att denna bestämmelse "inte [skall] hindra uppsägningar som sker av ekonomiska, tekniska eller organisatoriska skäl där förändringar i arbetsstyrkan ingår".

Det bör erinras om att domstolen i målet Bork International m. fl. redan har prövat en situation som i detta hänseende uppvisade vissa likheter med ifrågavarande situation. I detta fall hade den förre ägaren av företaget sagt upp samtliga anställda i företaget. Detta överläts slutligen till en tredje part, som återanställde några fler än hälften av de som tidigare varit anställda i företaget. [16] Domstolen fastställde i detta fall att en överlåtelse i direktivets mening föreligger, i den mån företaget i fråga bevarar sin identitet. [17]

16 — Den i fotnot 8 nämnda domen i målet Bork International m. fl., punkterna 3 och 4.

17 — Den i fotnot 8 nämnda domen i målet Bork International m. fl., punkt 20.

Den avgörande punkten är således om det efter bedömningen av samtliga omständigheter i ifrågavarande mål går att fastställa att företaget i fråga har bevarat sin identitet. Den omständigheten att den tidigare ägaren av företaget har sagt upp en stor del av de anställda och att endast de som fortfarande var anställda skulle fortsätta sin tjänst hos den nye återförsäljaren utgör således i detta sammanhang förvisso en viktig faktor, som emellertid inte i sig är avgörande för utgången av denna prövning.

22. Detta gäller även den omständigheten att Anfo Motors — såsom antyds i beslutet om hänskjutande — inte har överlåtit någon tillgång till Novarobel. Inte heller denna omständighet utesluter att det kan föreligga en överföring i direktivets mening. I det avseendet har domstolen, med all rätt, uttalat följande i målet Schmidt:

"Det förhållandet att överlåtelsen av sådana tillgångar omnämns i domstolens rättspraxis som ett av de kriterier som den nationella domstolen skall beakta för att inom ramen för helhetsbedömningen av en komplex transaktion bedöma om en överlåtelse av företaget verkligen har skett, betyder inte att frånvaron av dessa omständigheter utesluter att en sådan överlåtelse föreligger." [18]

18 — Den i fotnot 8 nämnda domen i målet Schmidt, punkt 16.

23. Bland de omständigheter som skall beaktas förekommer naturligtvis också den omständigheten att Novarobel hädanefter innehar återförsäljaravtalet för Ford, vilket Ford Motors hade tidigare, samt att Novarobel är verksam som återförsäljare i det område som fram till dess hade täckts av Anfo Motors. Albert Merckx och Patrick Neuhuys har förvisso rätt då de påpekar att varje återförsäljare för en viss tillverkare utövar en liknande verksamhet. Det vore således absurt att sluta sig till att en överföring i direktivets mening har skett på grund av den enda omständigheten att en tillverkare bestämmer sig för att lämna sin återförsäljare och anförtro försäljningen av sina fordon inom detta område till en annan försäljare. Det handlar emellertid inte om detta i ifrågavarande fall. Frågan är snarare huruvida denna omständighet kan tas i beaktande för att bedöma om en sådan överlåtelse har skett. Denna fråga kräver emellertid ett jakande svar, eftersom den "utsträckning [i vilken] verksamheten före och efter överlåtelsen är densamma" ingår bland de faktiska omständigheter som skall tas under övervägande för att besluta i denna fråga. [19]

24. Sammanfattningsvis kan det således konstateras att en överlåtelse i direktivets mening även kan föreligga under de omständigheter som den nationella domstolen har framlagt, förutsatt att enheten i fråga behåller sin identitet. Det tillkommer den nationella domstolen att avgöra huruvida så är fallet, utifrån de kriterier som angivits av domstolen.

19 — Se domstolens uttalande som omnämnts ovan i punkt 17.

25. Även om den slutgiltiga bedömningen av omständigheterna i det ifrågavarande fallet således faller inom den nationella domstolens behörighet, vill jag ändå komplettera ovanstående överväganden — vilka av naturliga skäl är av abstrakt karaktär — genom några konkreta synpunkter som skulle kunna visa sig vara användbara för Cour du travail de Bruxelles.

26. Enligt min mening ligger det i förevarande fall nära till hands att anta att det har skett en överlåtelse. Inom ramen för förfarandet vid domstolen har Ford anfört att dess nye återförsäljare har fortsatt Anfo Motors verksamhet i det aktuella området, att den har anställt den personal som var kvar i tjänst i detta företag samt övertagit dess kundkrets. Man skulle med beaktande av dessa omständigheter kunna tycka att den överlåtna enheten har behållit sin identitet, i enlighet med de kriterier som fastslagits i domstolens rättspraxis. Detta verkar sannolikt. Som jag dock redan har påpekat, hyser den nationella domstolen vissa tvivel vad gäller Anfo Motors överlåtelse av sitt kundregister till Novarobel. Ford och kommissionen hänvisar emellertid i detta avseende till ett cirkulär som Anfo Motors, enligt egen uppgift, har sänt till sina kunder den 5 oktober 1987. I detta cirkulär rekommenderar Anfo Motors sina kunder att anlita Novarobel, som skulle ta över i egenskap av återförsäljare, och fäster deras uppmärksamhet på att de hos efterträdaren kommer att känna igen "flera bekanta ansikten". Detta cirkulär skulle alltså utgöra ett starkt indicium på en överlåtelse. Denna typ av bedömning kan dock endast den nationella domstolen göra.

Om man beaktar beskaffenheten av den verksamhet som de berörda företagen utövar, framstår det dessutom som om den omständigheten att det inte har skett någon överlåtelse av tillgångar inte borde vara av större betydelse i ifrågavarande fall. En återförsäljares verksamhet bestäms inte utifrån dennes utrustning och är inte heller beroende av denna, vilket exempelvis skulle kunna vara fallet med industriföretag. I allmänhet utgör personalens erfarenhet och kunnande speciellt viktiga faktorer för en sådan återförsäljares framgång. Ett annat företags övertagande av en del av personalen — även en mycket liten del — samt urvalskriterierna för denna del av personalen är således av särskilt stor betydelse i förevarande fall för att fastställa om det föreligger en överlåtelse enligt direktivet. Jag anser det dessutom vara av stor betydelse att Novarobel inte enbart har övertagit en del av Anfo Motors personal, utan även detta företags återförsäljaravtal. Detta innebär att den nye återförsäljaren hädanefter inom samma område utövar samma verksamhet som den som tidigare drevs av Anfo Motors. Samtliga dessa omständigheter talar således mycket klart för en kontinuitet i den mening som avses i direktivet.

27. Jag vill likväl påpeka att jag delar den ståndpunkt som generaladvokaten Van Gerven har uttryckt i sitt förslag till avgörande i målet Schmidt, enligt vilken domstolen har medgivit att begreppen "företag", "verksamhet" och "del av verksamhet" i direktivet innefattar det underliggande begreppet "ekonomisk enhet", ett uttryck som "avser en enhet som har ett minimum av *organisatoriskt självstyre*". [20] Detta krav kan dock mycket väl vara uppfyllt i förevarande fall. Såsom tidigare anförts har Novarobel övertagit viss del av Anfo Motors verksamhet och skall hädanefter ägna sig åt att sälja bilar av märket Ford inom samma område som Anfo Motors tidigare hade hand om. Novarobel utnyttjar således det återförsäljaravtal som tidigare innehades av Anfo Motors och sysselsätter en del av personalen från detta bolag. Det handlar i detta fall inte om en lika exceptionell situation som den i målet Schmidt [21].

28. Under det muntliga förfarandet vid domstolen har ombudet för Albert Merckx och Patrick Neuhuys åberopat ytterligare faktiska omständigheter av vilka det enligt denne framgår att en överföring i direktivets mening inte föreligger. Ombudet har särskilt påpekat att företaget Novarobels verksamhet delvis kommer att bedrivas i andra delar av Bryssel än Anfo Motors verksamhet. Det ankommer i förekommande fall på den nationella domstolen att närmare pröva dessa omständigheter samt att bedöma dem inom ramen för den helhetsbedömning som den skall göra.

29. För att vara så fullständig som möjligt vill jag påpeka att det för att lösa den relevanta frågan i förevarande fall verkar föga betydelsefullt att de berörda fackliga

20 — Rec. 1994, s. I-1313, och särskilt s. I-1319. För ett liknande fall, se generaladvokat Cosmas förslag till avgörande, föredraget den 10 maj 1995 i målet Rygaard, C-48/94, REG s. I-2745, I-2747, punkt 16 ("une certaine autonomie d'organisation").

21 — I detta mål handlade det som bekant om en städerska som utförde städarbete på ett bankkontor. Banken anförtrodde senare detta arbete till en städfirma.

organisationerna har förklarat att de anser att det i förevarande fall handlar om en överlåtelse i den mening som avses i nationell rätt (baserad på direktivet). Denna omständighet visar emellertid att de berörda fackliga organisationerna gör en liknande tolkning av situationen som den som just framförts. Det har slutligen ingen betydelse att Novarobel inte övertog Anfo Motors namn, eftersom detta inte förutsätts för en överlåtelse i direktivets mening.

Lagenlig överlåtelse

30. Albert Merckx och Patrick Neuhuys har vidhållit att en lagenlig överlåtelse i den mening som avses i direktivet inte föreligger, eftersom det inte finns något avtal mellan Anfo Motors och Novarobel. Såväl Ford som kommissionen och Förenade kungarikets regering har på goda grunder genmält att denna omständighet inte utesluter en tillämpning av direktivet.

31. Såsom domstolen själv har fastslagit i domen i målet Redmond Stichting, har den givit begreppet lagenlig överlåtelse en "tillräckligt vid" tolkning för att motsvara direktivets syfte och den har således bedömt som tillräckligt att överlåtelsen utförs "inom ramen för avtalsförhållanden". [22] Följaktligen har domstolen, bland annat i domen i målet Ny Mølle Kro, fastslagit att direktivet skall tillämpas då ägaren till ett företag som varit utarrenderat återupptar verksamheten i detta företag efter uppsägning av arrendekontraktet. [23] I domen av den 10 februari 1988 i målet "Daddy's Dance Hall" Tellerup handlade det också om ett företag som hade utarrenderats av sin ägare. När arrendekontraktet sades upp, överfördes företaget till tredje man, med vilken ägaren slutit ett nytt arrendeavtal. Domstolen fastställde att detta kunde innebära en överlåtelse i direktivets mening: "Det förhållandet att överlåtelsen i ett sådant fall genomförs i två steg, genom att företaget i ett första skede återförs från den förste arrendatorn till ägaren, som sedermera överlåter företaget till den nye arrendatorn, utesluter inte tillämpningen av direktivet, så länge den ekonomiska enheten i fråga behåller sin identitet." [24] Domstolen har bekräftat denna ståndpunkt i domarna i målen Bork International m. fl. [25] och Redmond Stichting [26]. Domen i målet Bork International m. fl. förtjänar särskild uppmärksamhet i detta fall. Även i detta mål var det fråga om ett företag som hade utarrenderats av sin ägare. Efter uppsägning av arrendekontraktet överlät ägaren företaget till tredje man. Frågan var huruvida de skyldigheter som ålåg den förre arrendatorn enligt anställningsavtalen med arbetstagarna hade överförts till den nye ägaren. Detta förutsatte naturligtvis att det förelåg en överföring i direktivets mening. Den nye ägaren gjorde gällande att tillämpningen av direktivet förutsatte ett

22 — Dom nämnd i fotnot 8, punkt 11.

23 — Den i fotnot 8 nämnda domen i målet Ny Mølle Kro, punkt 14. Domstolen har dömt på liknande sätt i den i fotnot 7 nämnda domen i målet Berg och Busschers, där det rörde sig om uppsägning av ett kontrakt för hyra och försäljning (ibidem, punkt 19).

24 — Dom i målet 324/86 (Rec. s. 739, punkt 10).

25 — Nämnd i fotnot 8, punkt 14.

26 — Nämnd i fotnot 8, punkt 14.

avtal om överlåtelse mellan den förre och den nye arbetsgivaren. [27] Domstolen godtog inte detta argument. [28]

32. Mot bakgrund av denna rättspraxis förefaller det mig knappast som tveksamt, att det i ifrågavarande fall handlar om en "lagenlig överlåtelse" i direktivets mening. Detta gäller i än högre grad, då det i detta fall är klart att det fanns ett avtal mellan Ford och Novarobel och då dessutom både Anfo Motors och Novarobel hade samtyckt till överlåtelsen, även om deras överenskommelse inte hade befästs i ett skriftligt avtal mellan de två företagen. Vad gäller Novarobel, följer detta redan av uppgörelser med Ford, enligt vilka Novarobel förklarat sig villigt att överta de berörda arbetstagarna. Cirkuläret som Anfo Motors sände till sina kunder [29] — vars slutliga bedömning naturligtvis ankommer uteslutande på den nationella domstolen — antyder redan det att Anfo Motors hade samtyckt till övertagandet av de arbetstagare som var kvar i dess tjänst samt till att den nye återförsäljaren skulle fortsätta att bedriva dess verksamhet. Detta framgår än tydligare av de skrivelser som Anfo Motors sände till Albert Merckx och Patrick Neuhuys den 8 oktober 1987. [30] Det är följaktligen klart att detta bolag åtminstone har samtyckt till förändringen på ett övertygande sätt. Detta är tillräckligt för att en lagenlig överlåtelse i direktivets mening skall anses föreligga.

C — Förslag till avgörande

33. Jag föreslår således att domstolen skall svara som följer på den fråga som ställts av Cour du travail de Bruxelles:

Artikel 1.1 i rådets direktiv 77/187/EEG av den 14 februari 1977 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om skydd för arbetstagares rättigheter vid överlåtelse av företag, verksamheter eller delar av verksamheter, skall tolkas på så sätt att direktivet kan vara tillämpligt när ett företag, som har beslutat att upphöra med sin verksamhet och sagt upp den största delen av sin personal så att endast 14 personer av fler än 60 personer fortfarande är anställda, beslutar att dessa 14 personer med bibehållna förvärvade rättigheter skall arbeta i ett företag som inte har ingått något avtal med det förstnämnda företaget, men som innehar det återförsäljaravtal som

27 — Den i fotnot 8 nämnda domen i målet Bork International m. fl., punkt 11.

28 — Den i fotnot 8 nämnda domen i målet Bork International m. fl., punkt 14.

29 — Se ovan punkt 26.

30 — Se ovan punkt 2. I denna skrivelse är det till och med fråga om diskussioner med Novarobel.

tidigare innehades av det förstnämnda företaget, även då detta företag inte har överfört några tillgångar till det andra företaget. Denna princip gäller endast i den mån som företaget i fråga behåller sin identitet. Det ankommer på den nationella domstolen att utifrån de kriterier som domstolen har fastslagit avgöra om så är fallet.